

Nieuwegein



# Vitaal & Verbonden

Koers Sociaal Domein  
2024 - 2040

28 november 2023

# Voorwoord

---

Voor u ligt de 'Koers Sociaal Domein – Vitaal & Verbonden'. Hierin staan de ambities en keuzes voor het Nieuwegeinse sociaal domein.

De samenleving is aan verandering onderhevig en de ontwikkelingen volgen elkaar snel op, ook in het sociaal domein. Samen met inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers hebben we de afgelopen periode nagedacht over ontwikkelingen, die de komende jaren op ons afkomen. We zien een toenemende druk op zorg en ondersteuning. Door vergrijzing, personeelstekorten en het dalend aantal vrijwilligers. Dit zijn ontwikkelingen die zijn meegenomen in deze visie op het sociale domein.

De Koers Sociaal Domein beschrijft hoe we willen samenleven. Hoe we ervoor zorgen dat iedereen gelijke kansen heeft. Dat ook inwoners met financiële zorgen, taalachterstand of mentale of fysieke beperkingen, zo goed als mogelijk mee kunnen blijven doen. Dat zorg, hulp en ondersteuning beschikbaar en betaalbaar blijven, ondanks de stijgende vraag naar zorg en de krapte op de arbeidsmarkt.

Daarmee is deze koers een vervolg op de ontwikkelingen die zijn ingezet met de Transformatieagenda 2015–2021. In de evaluatie van de Transformatieagenda zijn belangrijke inzichten opgedaan. Bijvoorbeeld over wat we wel en niet mogen verwachten van het eigen initiatief van bewoners en over de samenwerking met partners en hoe dit soms wordt belemmerd door de schotten tussen domeinen en financiering. Deze inzichten vragen om het in samenhang op te pakken, in een vernieuwde overkoepelende visie.

Daarom biedt deze Koers Sociaal Domein een visie voor het gehele sociale Nieuwegein van de toekomst, dwars door de bestaande schotten tussen regelingen, beleidsdomeinen, doelgroepen en instituties. Daarbij zoeken we naar een balans tussen koersvastheid voor de langere termijn tot 2040 en wendbaarheid als dit nodig is.

Ik hoop dat u geïnspireerd wordt door de visie die we in deze koers presenteren en samen met ons werkt aan sociale kracht in Nieuwegein.

Namens het college van Burgemeester en Wethouders,

Guido Bamberg

Wethouder Jeugd, Wet maatschappelijke ondersteuning, Armoedebelief en Laaggeletterdheid

# Samenvatting

---

De gemeente Nieuwegein streeft naar een bloeiende samenleving waarin inwoners mee kunnen doen. We streven ernaar dat inwoners zoveel als mogelijk op eigen kracht, goed en gezond kunnen leven en grip hebben op hun leven. En, als dat (even) niet lukt, ondersteuning en bescherming hebben zolang dat nodig is. De Koers Sociaal Domein beschrijft hoe we dat samen met bewoners en onze partners in de stad willen bereiken.

Met deze koers bouwen we voort op de Transformatieagenda Sociaal Domein en de leerpunten die uit de evaluatie voortkomen.

In al ons handelen werken we vanuit een aantal leidende principes: versterking van het gewone leven, werken vanuit de leefwereld van inwoners en samenwerking en kennisdeling met inwoners en organisaties. Als gemeente streven wij een meer 'samenwerkende overheid' na. Een focus op goede samenwerking boven strikte uitvoering van wetten.

## Nieuwegein toen en nu

Er gaat veel goed in de stad, maar er zijn ook zorgen. Sociale kwetsbaarheid, financiële moeilijkheden, laaggeletterdheid en fysieke en mentale gezondheidsproblemen zijn bij veel bewoners uitdagingen alsook het toenemende aantal mensen met dementie. Het gevolg van deze problemen is dat mensen de grip op het leven (dreigen te) verliezen. Wat in veel gevallen leidt tot een stijgende vraag naar zorg. Ook het aantal jongeren dat jeugdzorg ontvangt zal naar verwachting blijven stijgen als we niks doen.

## Nieuwegein in de toekomst

*Onze visie op de stad in 2040 is gebaseerd op drie ambities: gemeenschapszin, gelijke kansen op bestaanszekerheid en toekomstbestendige zorg en ondersteuning.*

### Gemeenschapszin

- Nieuwegein groeit naar 72.000 inwoners in 2031. Het benut de kracht van twee werelden; betaalbaar wonen met stedelijke dynamiek.
- Gemeenschapszin door samenwerking, ontmoetingsplekken en een toegankelijke openbare ruimte.
- Meer aansluiten op dagelijks leven van bewoners voor het oplossen van problemen en toekomstbestendige voorzieningen die leefbaarheid in wijken ondersteunen.

### Gelijke kansen op bestaanszekerheid

- Iedereen heeft gelijke kansen om zichzelf te ontwikkelen, te werken en te wonen.
- Focus op werkgelegenheid voor langdurig werklozen, verbeterde toegang tot armoedebestrijdingsvoorzieningen, vermindering van laaggeletterdheid, passende ondersteuning bij mentale en fysieke beperking en meer perspectief voor jongeren.
- Prioriteit voor buurten en wijken waar de bewoners hebben te kampen met een opstapeling van drempels die bestaanszekerheid in de weg staan.

### Toekomstbestendige zorg en ondersteuning

- De volksgezondheid is verbeterd en mensen zijn gewend om eerst hulp bij elkaar te zoeken. Er wordt structureel geld besteed aan het voorkomen van ziekten en het beschermen van gezondheid.
- De uitdaging waar we voor staan is de groeiende vraag naar zorg en de beschikbaarheid van middelen en personeel.
- Om dit te realiseren willen we werken aan het versterken van de sociale basis, nabije beschikbaarheid van hulp, betere samenwerking tussen zorg en welzijn, geschikte huisvesting in de wijk en bewustwording van schaarste bij alle betrokken partijen.

### Van beleid naar uitvoering

Monitoring is belangrijk en hiervoor zullen we zoveel mogelijk gebruikmaken van bestaande onderzoeken en databestanden. Om ook nieuwe monitoringsmogelijkheden te verkennen zullen we gaan samenwerken met Utrechtse netwerken, zoals de Health Hub Utrecht en het kennisplatform Utrecht Sociaal Domein. Naast kwantitatieve gegevens wordt ook kwalitatieve informatie verzameld via verhalen van inwoners en partners.

In de kosten voor de inzet in het sociale domein streven we naar minder geïndiceerde zorg en meer ondersteuning in het dagelijks leven, met een initiële investering in burgerkracht en participatie om op langere termijn de kosten voor geïndiceerde hulp te verminderen.

Voorwoord 2

Samenvatting 3

1. Inleiding 5

- 1.1 Transformatieagenda Sociaal Domein**
- 1.2 Leidende principes voor ons handelen**
  - 1.2.1 Rol van de gemeente
  - 1.2.2 Organisatieprincipes
- 1.3 Wat verstaan we onder het sociaal domein?**

2. Nieuwegein toen en nu 9

- 2.1 Er gaat veel goed** 11
- 2.2 Grip houden op het leven is niet altijd mogelijk** 12
  - 2.2.1 Moeite met rondkomen 13
  - 2.2.2 Vergrijzing van de bevolking 13
  - 2.2.3 Laaggeletterdheid 14
  - 2.2.4 Fysieke en mentale gezondheid 15
  - 2.2.5 Specifieke aandacht voor jeugdigen is nodig 15
  - 2.2.6 Zorg en ondersteuning staan onder druk 16

3. Nieuwegein in de toekomst 17

- 3.1 Gemeenschapszin: in verbinding met elkaar en met de stad** 19
  - 3.1.1 Verder bouwen aan samenwerking en burgerkracht 20
  - 3.1.2 Laagdrempelige ontmoeting faciliteren 20
  - 3.1.3 Meer oplossen in het gewone leven 20
  - 3.1.4 Veilige gebruiksvriendelijke en toegankelijke openbare ruimte voor iedereen 21
  - 3.1.5 Toekomstbestendige maatschappelijke basisvoorzieningen 21
- 3.2 Gelijke kansen op bestaanszekerheid** 22
  - 3.2.1 Meer kansen op werk voor langdurige werklozen 22
  - 3.2.2 Betere bereikbaarheid van voorzieningen die armoede tegengaan of voorkomen 22
  - 3.2.3 Verminderen van laaggeletterdheid 22
  - 3.2.4 Passende ondersteuning, zorg en bescherming 22
  - 3.2.5 Meer perspectief voor jongeren 23
  - 3.2.6 Aandacht voor kwetsbare ouderen 23
- 3.3 Toekomstbestendige ondersteuning en zorg** 23
  - 3.3.1 Versterken van de sociale basis 24
  - 3.3.2 Hulp en ondersteuning dichtbij beschikbaar 24
  - 3.3.3 Betere samenwerking zorg en welzijn 24
  - 3.3.4 Wonen in de wijk 24
  - 3.3.5 Bewustwording van schaarste 24

4. Van beleid naar uitvoering 25

- 4.1 Actualisering en monitoring** 26
- 4.2 Financiën** 28

Bijlage 29

Sustainable Development Goals (SDG) 29

# 1. Inleiding

---

De gemeente Nieuwegein wil samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke partners en initiatiefnemers werken aan een bloeiende Nieuwegeinse samenleving, waarin iedereen zijn of haar steentje kan bijdragen. We streven ernaar dat inwoners zoveel als mogelijk op eigen kracht, goed en gezond kunnen leven en grip hebben op hun leven. En, als dat (even) niet lukt, ondersteuning en bescherming hebben zolang dat nodig is. Nieuwegein is daarmee een stad waar mensen zich thuis voelen, elkaar respecteren, elkaar kunnen ontmoeten en ruimte voelen om met elkaar initiatieven te ontplooiën en voor elkaar iets te betekenen.

## 1.1 Transformatieagenda Sociaal Domein

We bouwen met deze Koers Sociaal Domein voort op de Transformatieagenda Sociaal Domein die de koers vormde voor de afgelopen jaren. Nieuwe taken op het gebied van jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en participatie kwamen in 2015 naar de gemeente toe vanuit de gedachte dat gemeenten deze beter konden uitvoeren. De Transformatieagenda was het startsein voor een andere manier van werken in het sociaal domein in Nieuwegein. En had als doel passende ondersteuning te bieden voor inwoners die het nodig hebben. Rekening houdend met een hoog niveau van participatie en binnen de daarvoor beschikbare budgetten. Zaken die nog steeds actueel zijn. In 2021 is dit programma afgerond. Dit betekent niet dat wij klaar zijn met de transformatie in het sociaal domein. Wij bouwen de komende jaren juist voort op het fundament, dat we de afgelopen periode hebben gelegd. Dat doen we met deze vernieuwde koers, waarin we de conclusies en aanbevelingen van de [evaluatie van de Transformatieagenda Sociaal Domein](#) hebben meegenomen.

### **Aanbevelingen uit de evaluatie Transformatieagenda Sociaal Domein:**

- Verbeter de bekendheid en vindbaarheid van voorzieningen en organiseer ze dicht bij inwoners.
- Inclusie en participatie van kwetsbare inwoners vraagt blijvende aandacht.
- Werk samen over wetten en schotten heen in de huishoudens.
- Zoek naar oplossingen voor de tegenstrijdigheden die een integrale benadering van vragen van inwoners mogelijk maakt.
- Voer vaker procesevaluaties uit met ketenpartners om te reflecteren en te leren.
- Blijf koersvast en werk vanuit een gezamenlijke ambitie.

Een ander belangrijk leerpunt uit deze periode is dat we soms te hoge verwachtingen hadden van wat mensen op eigen kracht kunnen. Dit vraagt dat we nog beter aansluiten bij de behoefte van onze inwoners. Anderzijds zullen we de komende jaren ook keuzes moeten maken. De kosten voor Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugdhulp zijn de afgelopen jaren voortdurend gestegen en als we niets doen, zal dit zo blijven. Daarnaast ontstaat er door vergrijzing en krapte op de arbeidsmarkt een tekort in de zorg (bijvoorbeeld bij de huisarts, thuiszorg, verpleegzorg en in ziekenhuizen) terwijl de vraag toeneemt.

## 1.2 Leidende principes voor ons handelen

De afgelopen jaren zijn we veel meer gaan kijken naar wat inwoners zelf kunnen en waar hun kracht ligt. In eerste instantie werd dit ingegeven door de beweging die we als land maakten van de verzorgingsstaat naar de 'participatiesamenleving'. Maar inmiddels zijn we ervan doordrongen dat we de ingewikkelde vraagstukken van deze tijd als overheid alleen niet kunnen oplossen. We hebben de kennis en kunde van inwoners daarbij nodig. Dit vraagt dat we ons als gemeente verhouden tot onze inwoners. En dat we dit ook uitdragen naar onze samenwerkingspartners. Daarom hebben we een aantal leidende principes (zie kader hiernaast) opgesteld. Vanuit de ervaring die we de afgelopen jaren hebben opgedaan.

**Deze principes vormen het uitgangspunt voor al het handelen van onze medewerkers in het sociale domein en in samenwerking met partners in de stad:**

- We versterken het gewone leven van onze inwoners en bieden passende ondersteuning waar nodig.
- We hebben oog voor en handelen vanuit de verschillende levensgebieden waar inwoners en huishoudens mee te maken hebben, zoals werk, onderwijs, inkomen, schulden en vrije tijd.
- We werken vanuit de leefwereld van onze inwoners in plaats van de systeemwereld.
- We sluiten onze activiteiten aan op de verschillende levensfasen waarin inwoners zich bevinden.
- We werken in verbinding met de stad en met elkaar.



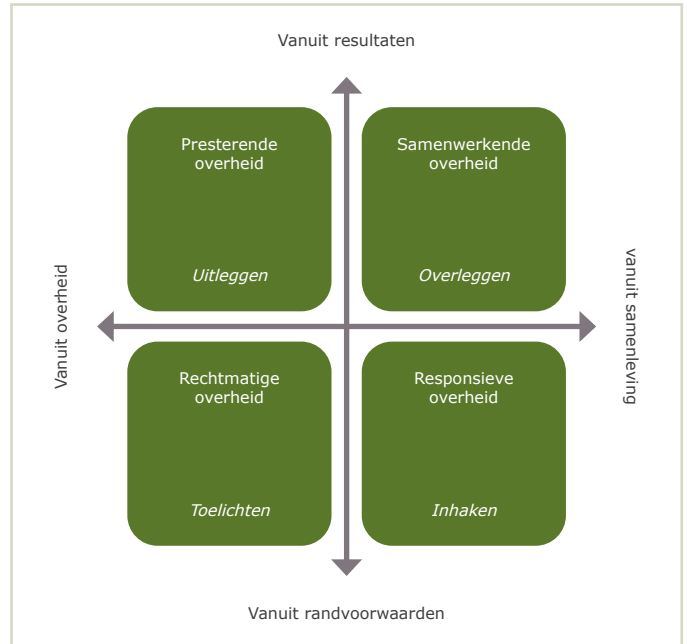
### 1.2.1 Rol van de gemeente

Om de ambities om te zetten in concrete acties, kan de gemeente verschillende rollen kiezen. Deze zijn terug te vinden in het model van meervoudig sturen, zoals hiernaast afgebeeld.

In de realisatie van de ambities van deze koers, vervult de gemeente een mix van deze vier rollen, omdat voor elk doel of elke doelgroep een andere rol (of combinatie van rollen) het meest effectief is.

#### Hieronder een aantal mogelijke voorbeelden per overheidsrol:

- Presterende overheid: bij het uitvoeren van de gemeentelijke doelen en taken.
- Samenwerkende overheid: bij het uitvoeren van gezamenlijke doelen en taken in samenwerking met anderen en binnen netwerken. Bijvoorbeeld als de gemeente samenwerkings- of prestatieafspraken maakt met welzijnsorganisaties, sport- en cultuurorganisaties, huisartsen, fysiotherapeuten, maatschappelijk werkers, etc.
- Rechtmatige overheid: als de gemeente als bevoegd gezag regels vastlegt.
- Uitnodigende overheid: als de gemeente uitnodigt, faciliteert of ondersteunt, bijvoorbeeld door bewoners, ondernemers of partners te vragen om ergens het initiatief in te nemen en dat de gemeente dat faciliteert. Bijvoorbeeld via advies- en procesbegeleiding of door te financieren met subsidies.



### 1.2.2 Organisatieprincipes

#### Tegen het licht van de veranderende rol van de gemeente en de benodigde samenwerking met bewoners en maatschappelijke organisaties willen wij werken vanuit de volgende organisatieprincipes:

- We zijn een lerende organisatie;
- We werken samen met inwoners;
- We kiezen voor partnerschap met de stad op alle niveaus, zowel strategisch, tactisch als operationeel;
- We zoeken naar innovatieve oplossingen indien nodig om onze ambities en doelen te behalen;
- We kiezen voor alles wat we doen het juiste schaalniveau; (boven)regionaal, stedelijk, wijk, buurt of huishouden;
- We richten ons met onze activiteiten op kwaliteit voor de lange termijn;
- We zijn ons bewust van onze rol en beïnvloedingsmogelijkheden;
- We zorgen ervoor dat we van elkaar weten wat ieders rol, bijdrage en verantwoordelijkheid is en brengen elkaar in positie.

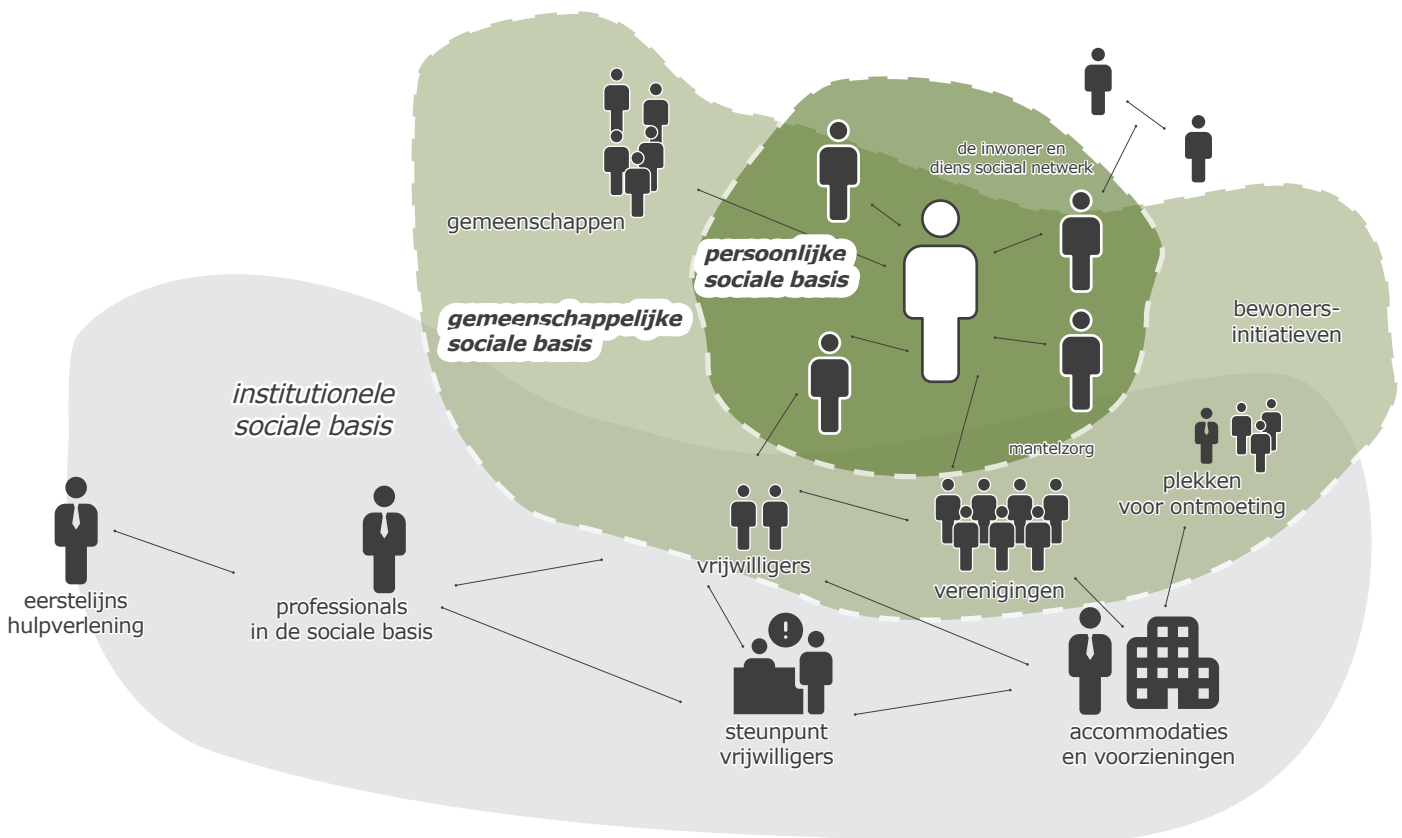
### 1.3 Wat verstaan we onder het sociaal domein?

Het sociaal domein wordt ook wel eens de sociale basis genoemd. De sociale basis gaat om inwoners, de netwerken om hen heen en de informele of meer formele, georganiseerde sociale basisvoorzieningen. Deze drie onderdelen worden hieronder weergegeven. Dit illustreert dat de sociale basis bestaat uit verschillende 'lagen' die in samenhang met elkaar werken. Het gaat om de persoonlijke sociale basis, de gemeenschappelijke sociale basis en de institutionele sociale basis. De aanwezigheid van sociale structuren tussen mensen onderling en passende sociale voorzieningen hebben een positieve invloed op het welbevinden van mensen.

De persoonlijke sociale basis is het directe netwerk van vrienden, familie en buurtgenoten van een bewoner. De gemeenschappelijke sociale basis bestaat uit de voorzieningen in wijken die er voor iedereen zijn, formeel en informeel georganiseerd. Dit kunnen fysieke plekken zijn als parken, kerken en moskeeën en sportparken maar ook een buurtinitiatief of een wijkwinkel waar mensen elkaar ontmoeten. We willen bevorderen dat mensen gebruik maken van deze voorzieningen en signaleren of er witte vlekken zijn

waar behoefte aan is. De derde laag is de laag van institutionele sociale basis. Hierin vinden we organisaties zoals bibliotheek De Tweede Verdieping, buurtpleinen en theater DE KOM. Maar ook het wijkteam, welzijnsorganisaties en organisaties die sport en bewegen stimuleren zoals SportID en Verbindion en het Stadhuis. Al hoewel de welzijnsorganisaties vaak óók aanwezig zijn in de persoonlijke en gemeenschappelijke basis, bijvoorbeeld met het jeugd- en jongerenwerk en het ondersteunen van bewonersinitiatieven. We willen er samen met onze partners in de stad voor zorgen dat deze instituties bereikbaar en beschikbaar zijn voor mensen, bijvoorbeeld door het verstrekken van subsidies.

Het wettelijke kader van het sociaal domein wordt gevormd door de Wmo, Jeugdwet, Participatiewet en de Wet publieke gezondheid. En daarnaast hebben we te maken met wetten die van invloed zijn, maar die niet onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid vallen zoals de Zorgverzekeringswet, de Wet langdurige zorg en de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg. De uitvoering van deze wetten heeft invloed op onze bewoners en daarmee op het sociaal domein.





# 2. Nieuwegein toen en nu

---



In 1971 ontstaat de gemeente Nieuwegein na een fusie van Vreeswijk en Jutphaas. Na de grote bevolkings- en welvaartsgroei van de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw trekken grote groepen mensen de stad uit. Om dit in goede banen te leiden wijst de Rijksoverheid in 1972 groeikernen buiten de grote steden aan. Groei wordt hier gestimuleerd met actief economisch en ruimtelijk beleid. De oprichting van onze gemeente wordt zo onderdeel van een van de grootste woningbouwprojecten uit de geschiedenis van Nederland.

Nieuwegein wordt zo een stad voor gezinnen: eengezinswoningen, moderne scholen, ruim opgezette wijken en veel groen. Er ontstaan wijken met daarin buurtjes. Een veilige, overzichtelijke woonomgeving, waar inwoners zich al snel thuis voelen. Veel mensen vanuit Utrecht vinden hier dan ook een betaalbare woning. Typisch aan Nieuwegein, zijn de grote eenvormige woonwijken en het gebrek aan een duidelijke eigen identiteit. Maar ook de groene en vaak ruime opzet zie je veel terug. Nieuwegein was in de jaren zeventig dé plek om een betaalbare woning met een tuintje te vinden in een fijne woonomgeving. Deze waardering van de stad en haar voorzieningen zien we ook op dit moment terug.

In 2021 vierde de gemeente Nieuwegein haar

vijftigste verjaardag. De jonge gezinnen van toen zijn in veel gevallen de ouderen van nu: in 2040 is naar verwachting ongeveer 1 op de 4 inwoners 65 jaar of ouder. Het aantal 80-plussers zal naar verwachting verdubbelen, terwijl het aantal jongeren relatief gezien afneemt. Deze verandering van bevolkingsopbouw brengt een toenemende zorgvraag met zich mee. De 'handen uit de mouwen' mentaliteit is nog steeds echt Nieuwegeins, maar de stad is wel degelijk veranderd. Ook het aantal inwoners is flink gestegen: er wonen nu bijna vijf keer zoveel mensen in Nieuwegein als begin jaren zeventig en dat brengt nieuwe uitdagingen en mogelijkheden met zich mee. Aan onze stad, gebouwd op de idealen van de jaren zeventig en tachtig, dringen eenentwintigste-eeuwse opgaven zich op.

<sup>1</sup> Bron: Regiobeeld Utrecht 2023

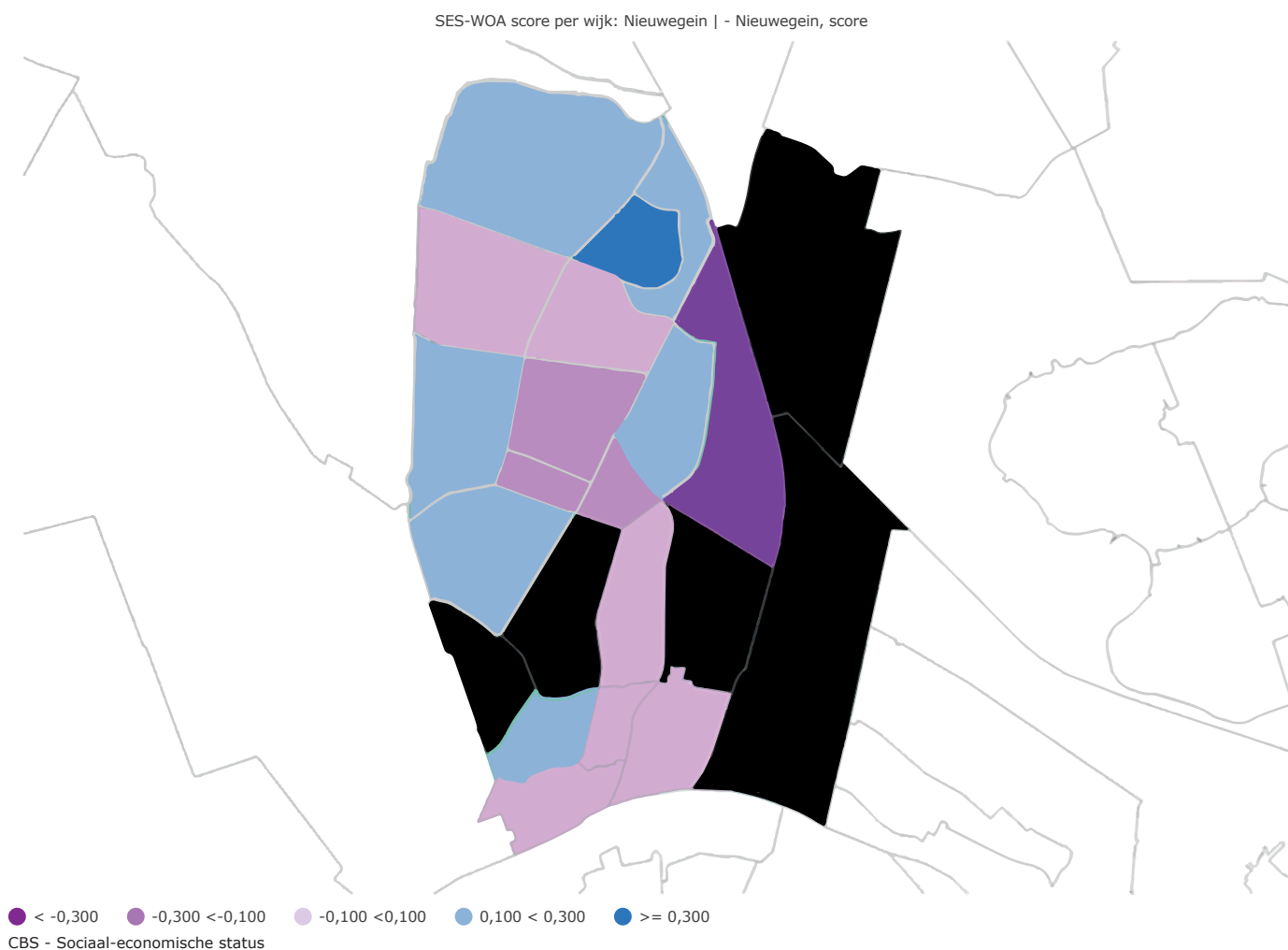
## 2.1 Er gaat veel goed

In het Nieuwegein van nu gaat veel goed. Zeker gemiddeld gezien; de stad wordt daarom ook wel eens gekwalificeerd als de meest gemiddelde stad van Nederland.

In het onderzoek naar Leefbaarheid en Veiligheid uit 2022 zien we dat de woonomgeving in de stad met een 6.9 wordt beoordeeld. De meeste inwoners ervaren een goede gezondheid (ongeveer 80% van alle inwoners). En tussen de 90 en 94% van de inwoners vindt dat ze voldoende regie op hun leven hebben. Ook middelbare school scholieren ervaren zichzelf als weerbaar en met een goede gezondheid. En we weten dat een groot deel van de mensen die recent in Nieuwegein zijn komen wonen, open staat voor het doen van vrijwilligerswerk.

In Nieuwegein en de omliggende regio zijn tal van initiatieven, samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld het Lijfstyle-overleg) en innovaties waarin samenwerkende partijen elkaar weten te vinden. Er wordt gewerkt aan onderwerpen als preventie en sport en bewegen en gezond leven, digitalisering en arbeidsmarktvragestukken.

En er zijn via diverse programma's extra middelen beschikbaar om extra te investeren waar nodig, zoals bijvoorbeeld Leefbaarheid en Veiligheid en Betere Buurten, Regiodeal Vitale wijken, Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en programma's zoals Integraal Zorg Akkoord (IZA) en het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO).



## 2.2 Grip houden op het leven is niet altijd mogelijk

Ondanks dat er veel goed gaat, zijn er zeker ook ontwikkelingen die aandacht vragen.

De ontstaansgeschiedenis van Nieuwegein met relatief veel sociale woningbouw en specifieke bevolkingsopbouw brengt ook een meer kwetsbare sociale structuur met zich mee. Hierin lijkt Nieuwegein op andere groeikernen, zoals Lelystad. Voor de inwoners van een aantal wijken wordt zichtbaar dat ze moeite hebben de regie op hun leven te hebben en te houden. Ook de ervaren sociale kracht daalt al een aantal jaren in deze wijken. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld in een gevoel van eenzaamheid, stress of een bovengemiddeld gebruik van gespecialiseerde zorg.

Nieuwegein scoort gemiddeld op allerlei vlakken in het leven van mensen. Maar als we het vergelijken met andere gemeenten in de regio Utrecht doen we het op een aantal vlakken gemiddeld slechter. En als we inzoomen op wijken en buurten zien we dat daar ook soms grote verschillen zijn.

Deze verschillen worden inzichtelijk als we kijken naar de zogenaamde SES-score die gaat over sociaaleconomische status. Deze score is gebaseerd op welvaart, opleiding en inkomen en geeft een aanwijzing voor verhoogde kwetsbaarheid in deze wijken. In het kaartje op pag. 11 van Waarstaatjegemeente.nl is voor elke wijk in Nieuwegein de score berekend op basis van gegevens van elk huishouden. Wijken die roze en paars gekleurd zijn in het kaartje hebben een lage SES-score. In deze wijken is de financiële welvaart lager, het opleidingsniveau lager en zijn er meer mensen die geen werk hebben.

Sociaaleconomische verschillen gaan vaak samen met gezondheidsverschillen. Belangrijke oorzaken van ervaren stress, eenzaamheid en depressie zijn gelegen in het hebben (of het juist niet hebben) van grip op het leven. Grip op het leven ontstaat als er aan aantal voorwaarden is voldaan. Dit leggen we uit aan de hand van de theorie van de 'bridge to self-sufficiency'.

Om grip te houden op het leven zijn vanuit deze theorie vijf leefgebieden te onderscheiden die samen een 'brug naar bestaanszekerheid' vormen. We zien dat mensen grip hebben op hun leven als het goed gaat op deze vijf leefgebieden. Of anders gezegd; om grip te houden of weer te krijgen, is positieve beïnvloeding nodig van die leefgebieden waar het niet goed gaat.

*Vijf leefgebieden:*

Wanneer we kijken naar de onderwerpen die maken of je wel of geen grip ervaart op je leven, zijn er een aantal onderwerpen die eruit springen voor inwoners van Nieuwegein. We omschrijven deze in de paragrafen hieronder.

### De vijf leefgebieden van de 'brug naar bestaanszekerheid'



#### De gezins- en woonsituatie

Is er een geschikte woning die maximaal een derde van het netto-inkomen kost? Zijn er belemmeringen waardoor je je niet kunt richten op je naasten, studie of werk?



#### Gezondheid

Kun je je zonder fysieke of psychische belemmeringen wijden aan werk of andere dagbesteding, studie en/of gezin?



#### Financiële situatie

Heb je grip en inzicht op je financiën? Of zijn er betalingsachterstanden of schulden?



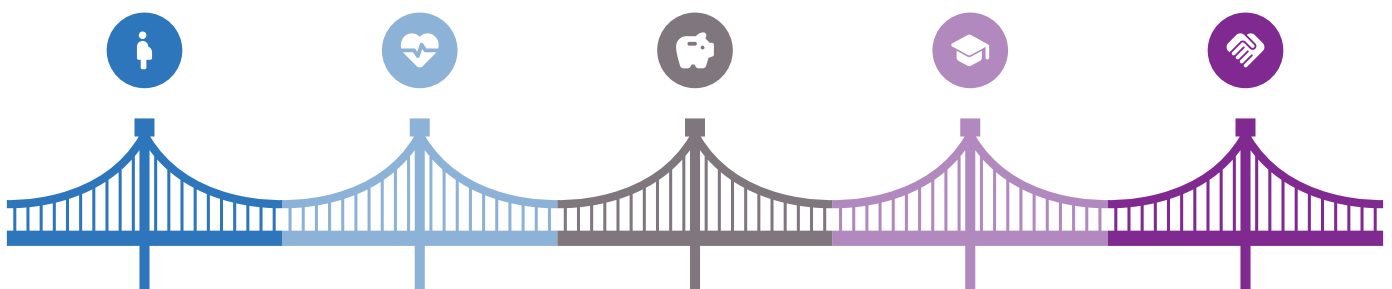
#### Opleiding

Heb je mogelijkheden een opleiding te volgen en is de gevolgde opleiding passend voor de situatie op de arbeidsmarkt?



#### Sociaal netwerk

Kun je rekenen op andere om jou te helpen of te adviseren? En help je zelf?



### 2.2.1 Moeite met rondkomen

Wanneer mensen financiële zorgen hebben, heeft dat vaak invloed op andere leefgebieden. Als mensen stress hebben door financiële problemen kunnen mensen minder goed plannen en minder goed organiseren. Het uit zich ook in een verminderde gezondheid. Bijvoorbeeld doordat er geen geld is voor een aanvullende zorgverzekering, voor medicijnen of een gezonde maaltijd of sporten. Daarnaast veroorzaakt chronische stress gezondheidsproblemen door dat het lichaam in onbalans raakt.

#### In Nieuwegein:

- geeft 17% aan net rond te kunnen komen. Voor 4% is het moeilijk en voor 2% zeer moeilijk om rond te komen.
- vindt 10% van de inwoners in Merwestein, Vreeswijk en Doorslag het moeilijk om rond te komen.
- heeft ongeveer 5% van de inwoners problematische schulden.
- kampt ongeveer 10% van de jongeren tussen de 15 en 25 jaar met problematische schulden.
- heeft 10% betalingsachterstand of schulden. Zo'n 50% heeft geen hulp hierbij. Als er hulp gevraagd wordt is dat van familie/vrienden (18%) of anderen in de omgeving (29%) en nauwelijks via instanties zoals WIL (2%) en Movactor (1%).

In de wijken waar mensen veel financiële zorgen hebben zien we dat mensen meer stress ervaren, meer mensen zich eenzaam voelen en dat er meer mensen langdurig ziek zijn waardoor ze beperkt worden in hun leven. Dit wordt geïllustreerd door de cijfers in onderstaand staatje:

- In Merwestein en Rijnhuizen ervaart 24% van de mensen wekelijks heel veel stress;
- In Merwestein heeft 10% van de inwoners een hoog risico op een angststoornis of depressie en voelt 17% van de mensen zich ernstig eenzaam;
- In Jutphaas-Wijkersloot is 32% van de inwoners langdurig ziek en beperkt in hun leven.

### 2.2.2 Vergrijzing van de bevolking

Als gevolg van de vergrijzing, zullen we allemaal meer te maken krijgen met dementie en de gevolgen daarvan. We komen mensen op straat en in de winkel tegen die vergeetachtig zijn of niet meer weten hoe ze naar huis moeten komen.

Op basis van de huidige bevolkingssamenstelling stijgt het aantal mensen met dementie in 2040 in Nieuwegein naar verwachting naar 2.000 inwoners. Dat is meer dan gemiddeld in onze buurgemeenten en landelijk. Als gevolg van dementie gaan gewone dingen steeds moeilijker. Bijvoorbeeld geldzaken regelen en hobby's uitoefenen. Ook wordt het lastiger om dingen te plannen of in de juiste volgorde uit te voeren. Zoals koffiezetten of een maaltijd bereiden. Ook trekken mensen zich vaak wat meer terug uit sociale activiteiten. Hierdoor zal de grip op het leven van deze mensen verminderen.

Van de mensen met dementie woont nu 70% thuis en de verwachting is dat dit in 2040 80% zal zijn. Een vraagstuk dat hieruit voortkomt is hoe we woon- en leefomgevingen geschikt kunnen maken voor mensen met dementie die thuis wonen. Tegelijkertijd is het ook belangrijk dat we wonen aantrekkelijk houden voor starters en huishoudens, met oog op voldoende diversificatie in stad.

In 2022 waren er 1.300 mantelzorgers ingeschreven bij Steunpunt Mantelzorg Nieuwegein. De verwachting is dat het aantal mensen dat in de toekomst beschikbaar is voor mantelzorg enorm zal dalen. Als we kijken naar de verhouding tussen het aantal 50 tot 64-jarigen (een groep die veel mantelzorg biedt) en het aantal 85-plussers, gaan we van een indexcijfer van 18,2 in 2015 naar 3,9 in 2040. Het aantal mantelzorgers zal dus drastisch dalen terwijl de vraag naar mantelzorg juist stijgt.

Ook is het een gegeven dat onder oudere bewoners meer mensen zich eenzaam voelen. In de wijken Merwestein/Centrum, Jutphaas-Wijkersloot en Galecop wonen de meeste ouderen die eenzaamheid ervaren.

<sup>2</sup> Bron: Lectoraat schulden en incasso, Hogeschool Utrecht 2023

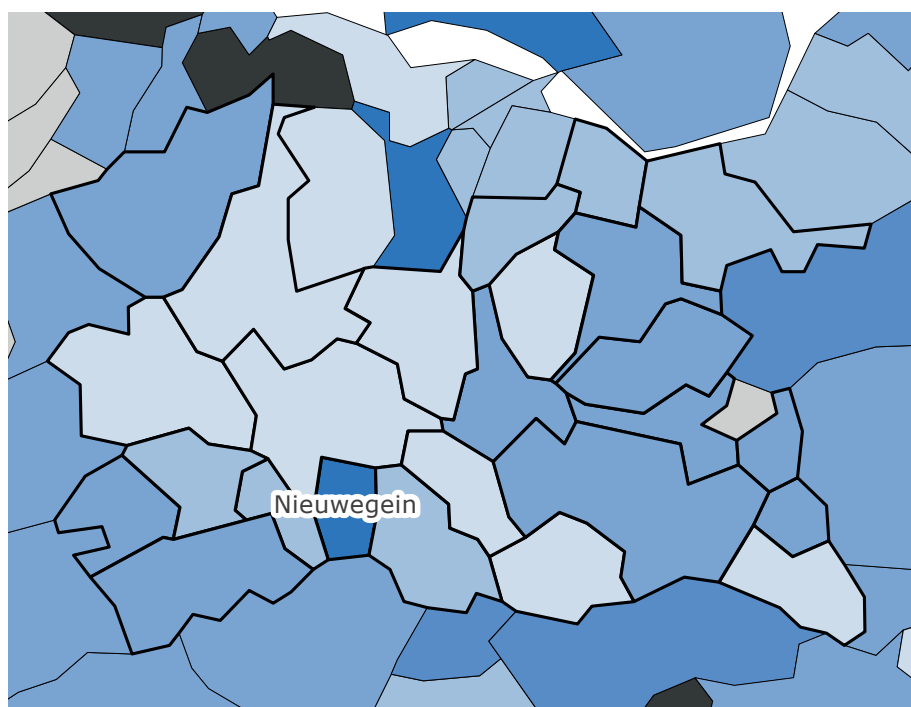
### 2.2.3 Laaggeletterdheid

Taal en gezondheid zijn sterk met elkaar verbonden. Laaggeletterden missen vaak de vaardigheden om informatie over gezondheid te verkrijgen en te gebruiken bij het nemen van beslissingen. Zij voelen zich minder gezond en zijn dat vaak ook. Ze maken vaker dan de inwoners met voldoende basisvaardigheden gebruik van zorg van een huisarts

of ziekenhuis en doen juist minder vaak een beroep op preventieve zorg of nazorg.

In Nieuwegein is 13 tot 16% van de inwoners laaggeletterd. Hierbij scoort Nieuwegein slechter dan het landelijke gemiddelde (11,9%) en veel slechter vergeleken met gemeenten in de regio Utrecht.

Schatting percentage inwoners (>16 jaar) met laaggeletterdheid per gemeente (2020)



Amersfoort	8-11%
Baarn	5-8%
Bunnik	0-5%
Bunschoten	5-8%
De Bilt	0-5%
De Ronde Venen	8-11%
Eemnes	5-8%
Houten	5-8%
IJsselstein	5-8%
Leusden	8-11%
Lopik	8-11%
Montfoort	5-8%
<b>Nieuwegein</b>	<b>13-16%</b>
Nijkerk	5-8%
Oudewater	8-11%
Soest	0-5%
Stichtse Vecht	0-5%
Utrecht	0-5%
Utrechtse Heuvelrug	8-11%
Vijfheerenlanden	8-11%
Wijk bij Duurstede	0-5%
Woerden	0-5%
Zeist	8-11%
Woudenberg	8-11%

● 0-5 ● 5-8 ● 8-11 ● 11-13 ● 13-16 ● 16+

Nederlands gemiddelde: 11,9%

<sup>3</sup> Bron: Regiobeeld Utrecht 2023

### 2.2.4 Fysieke en mentale gezondheid

Fysieke en mentale gezondheid zijn belangrijk om deel te nemen in de maatschappij. Driekwart van de volwassenen in Nieuwegein ervaart de eigen gezondheid als (zeer) goed, maar er zijn ook uitdagingen:

- Zo voldoet 43% van de inwoners aan de beweegrichtlijn, beduidend lager dan de stad Utrecht (56%) en de GGD-regio Utrecht (51%). Ongeveer de helft van de volwassenen in Nieuwegein heeft overgewicht.
- Zo'n 8% van de volwassenen heeft een hoog risico op angststoornissen of depressieve klachten. Van de jongeren in Nieuwegein heeft 25% psychische klachten. En onder jongvolwassenen is dit zelfs 58%.
- Meer dan 40 procent van de 13 tot en met 17-jarigen in Nieuwegein is (zeer) vaak gestrest.
- Van de volwassenen rookt 15% van de inwoners. En 10% van de inwoners drinkt overmatig alcohol.
- De opkomst van vaperen en de e-sigaret is momenteel zorgelijk. In recent onderzoek geeft 21,7% van de jongeren aan dat ze een e-sigaret hebben gebruikt.

De bovengenoemde indicatoren zijn gemiddelden. Als we inzoomen naar de wijken en buurten van Nieuwegein zien we een wisselend beeld. Daarom is het belangrijk op wijk- en buurtniveau de situatie te kennen zodat met beleid en uitvoering kan worden aangesloten op de kansen en uitdagingen per wijk. We staan voor de uitdaging om de toekomstige effecten van de geconstateerde sociaaleconomische verschillen zoveel mogelijk te voorkomen, maar ook om de problematiek, die soms van generatie op generatie over gaat en hardnekkig is, te doorbreken.

### 2.2.5 Specifieke aandacht voor jongeren is nodig

In 2022 ontvingen 1.780 jongeren jeugdzorg. De prognose is dat dit aantal oploopt naar 2.130 in 2040. Dit is een stijging van 19%. In Nieuwegein is daarom specifieke aandacht nodig voor het voorkomen of verkorten van (intensieve) ondersteuning van jongeren. We willen ervaren problematieken normaliseren en we zetten in op preventie. We zien bijvoorbeeld een sterk groeiende behoefte bij jongeren die tijdelijk wat extra ondersteuning kunnen gebruiken maar geen zorgindicatie nodig hebben. Door hier met een passend aanbod op in te spelen kunnen we preventief te werk gaan. Hierbij wordt veel aandacht gegeven aan het verminderen van risicofactoren en het versterken van beschermende factoren. Dit is verder uitgewerkt in het beleidskader Jeugd 2023 – 2028.

Daarnaast maken gemeente, ketenpartners en inwoners van Nieuwegein zich zorgen over de ontwikkeling van jonge aanwas en doorgroeiers in de criminaliteit en de verleidingen van de (drugs) criminaliteit in de stad. In 2020 startten de gemeente en ketenpartners Zorg en Veiligheid daarom de aanpak jonge aanwas. In 2022 ontving de gemeente Nieuwegein een driejarige subsidie om deze aanpak verder te ontwikkelen en te versterken. Deze aanpak is gericht op voorkomen dat jongeren in de (drugs) criminaliteit belanden en voorkomen dat ze verder afglijden in de (drugs)criminaliteit.



<sup>4</sup> Gezondheidsmonitor Jeugd 2021 en de Monitor sociale kracht 2022

<sup>5</sup> Bron GGDru, regiobeeld 2023

### 2.2.6 Zorg en ondersteuning staan onder druk

De vraag naar geïndiceerde zorg zal, als we niet iets anders doen, blijven stijgen. Dit legt een te grote druk op de aanbieders van zorg, mede door het tekort aan arbeidskrachten. In Nieuwegein zien we dat de vraag naar zorg op een aantal onderdelen harder stijgt dan in de rest van Nederland of in vergelijking met de regio Utrecht.

#### **In Nieuwegein zien we dat:**

- de geprognoseerde jaarlijkse stijging van Wmo-cliënten 5,4% is.
- het aantal cliënten dat gebruik wil maken van verpleeg- en verzorgingshuizen stijgt van 350 nu naar 800 mensen in 2040.
- het aantal mensen dat een beroep zal doen op wijkverpleging stijgt met 76% naar 2820 in 2040.
- Het aantal consulten voor huisartsenzorg stijgt met 12% naar 71.350 in 2040, dit is meer dan landelijk.
- het aantal bezoeken aan de spoedeisende hulp stijgen met 16% en contacten met de huisartsenpost met 11%.
- het aantal mensen met een spoedeisende hulpvraag stijgt met 23% in 2040 naar 12.270.

Om te voorkomen dat zorg straks niet meer beschikbaar is voor die inwoners die het nodig hebben en niet meer betaalbaar is, zoeken we samen met alle zorg- en welzijnspartners, sport en cultuurclubs en sport- en beweegorganisaties, sociaal ondernemers en inwoners naar (nieuwe) oplossingen. Dit wordt ondersteund door de grote landelijke akkoorden IZA en GALA. Hiermee zetten we nog meer in op het beschikbaar houden van de zorg en het zoveel mogelijk voorkomen van een zorgvraag door in te zetten op het verbeteren van gezondheid en bestaanszekerheid.



# 3. Nieuwegein in de toekomst

---



Hoe zien we de toekomst van onze stad tegen het licht van de geschetste ontwikkelingen? In dit hoofdstuk beschrijven we het Nieuwegein van 2040. En voor welke opgaven we onszelf gesteld zien om dit te bereiken.

**Het toekomstbeeld wordt geschetst langs drie hoofdlijnen:**

1. Gemeenschapszin: in verbinding met elkaar en met de stad
2. Gelijke kansen op bestaanszekerheid
3. Toekomstbestendige zorg en ondersteuning

### 3.1 Gemeenschapszin: in verbinding met elkaar en met de stad

Nieuwegein heeft zichzelf opnieuw uitgevonden. Onze stad heeft invulling gegeven aan haar positie als jonge stad in een snel veranderende stedelijke regio. In 2031 groeit de stad naar 72.000 inwoners. Hier kun je gezond leven in een stedelijke regio. Nieuwegein benut de kracht van twee werelden. Zoals te lezen is in de Omgevingsvisie Nieuwegein zijn we enerzijds een stad die voortbouwt op haar geschiedenis; hier kan jong en oud betaalbaar en rustig wonen in groene, veilige en duurzame wijken. Anderzijds zijn we een stad die van aanpakken weet; met nieuwe stedelijkheid en diversiteit in wonen en waar duurzame bedrijventerreinen stad en regio voorzien van innovaties, producten en werkgelegenheid. Het Nieuwegein dat we hier beschrijven blijft zo de stad van de doeners en de stad voor de nieuwkomers. Een stad van ons allemaal waar gemeenschapszin normaal is.

Om te zorgen dat Nieuwegein een stad is van ons allemaal waar mensen vitaal zijn en een bijdrage leveren aan hun buurt, bouwen we ook aan een samenleving. We waarderen onze geschiedenis, van de oudheid tot groeikern. Inwoners en bezoekers recreëren, leren en ontmoeten elkaar in en rondom de oude forten en kernen. Jutphaas en Vreeswijk zijn historische plekken waar we trots op zijn. De cultuurhistorische verbindinglijnen zien we goed terug in onze leefomgeving. Ook het water weten mensen beter te vinden, of ze er nu in de buurt wandelen, spelen of sporten.

Tegelijkertijd is Nieuwegein veranderd; onze gemeente is meer stedelijk geworden en groeit. Door deze ontwikkeling zijn hier nieuwe mensen komen wonen. De verbinding van deze nieuwe stedelijkheid met het groene, meer geborgen Nieuwegein zorgt voor een fijne dynamiek; het beste van twee werelden. Samen bouwen we aan nieuwe historie. Met de groei en herontwikkeling

is ook de openbare ruimte aangepakt, die samen met de inwoners toegankelijk, veilig en gezond is gemaakt. Enthousiast en vrijwillig zetten mensen zich hiervoor in en ontmoeten elkaar op tal van evenementen. Hier voelen we ons nog echt verbonden met de stad en verbonden met elkaar. Jong en oud kunnen hier wonen in een rustige, groene en veilige stad. Er is een sociale basis die voor iedereen beschikbaar is, gedurende je hele leven van geboorte tot aan 100 jaar of ouder. Iedereen heeft toegang tot basisvoorzieningen als een consultatiebureau, opleiding, inkomen en een zinvolle vrijetijdsbesteding.



<sup>6</sup> Burgerschapsstijlen: De burgerschapsstijlen geven je inzicht in:

- Wat burgers bezighoudt en motiveert
- Welke behoeften zij hebben
- Hoe zij betrokken kunnen worden bij het publieke domein
- Hoe zij het meest effectief kunnen worden aangesproken

## OPGAVEN TOT 2040

Om deze gemeenschapszin te bereiken, willen we inzetten op de volgende opgaven.

### 3.1.1 Verder bouwen aan samenwerking en burgerkracht

We bouwen verder aan onze samenleving; we investeren in partnerschap en samenwerking met organisaties en initiatieven in de stad. We zetten in op het versterken van de sociale basis door het steunen van inwonersinitiatieven en met oog voor de verschillende burgerschapstijlen. We doen dit omdat dit maakt dat mensen prettig kunnen leven en wonen, maar ook omdat we weten dat sterke sociale structuren in wijken en buurten ervoor zorgen dat mensen minder snel een beroep zullen doen op geïndiceerde zorg. Dit doen we door aan te sluiten bij het sociale netwerk wat er al is in buurten en wijken. En door niet over te nemen, maar door te luisteren en te ondersteunen waar nodig. Wij sluiten aan bij initiatieven vanuit de samenleving door inwoners de ruimte te geven om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Bijvoorbeeld door het instellen van buurtraden of inwonerspanels waarin mensen kunnen (mee) beslissen over hun eigen buurt. Maar we weten ook dat het soms een tijd duurt voordat initiatieven echt duurzaam op eigen benen kunnen staan. Dit vraagt ruimte om maatwerk te leveren en continu in gesprek te blijven over wat er nodig is. Dit doen we samen met onze partners in de stad. Er zijn in Nieuwegein diverse vrijwilligersorganisaties die georganiseerde burgerkracht leveren. Hiermee kunnen ook ingewikkelde hulpvragen die lastig zijn te beantwoorden door mensen in hun eigen straat een plek krijgen.

Uiteraard is er ook het welzijnswerk dat burgerinitiatief ondersteunt. In de samenwerking met partners (onder andere in het Lijfstyle-overleg) hebben we de afgelopen jaren ervaren dat de gemeente beter een meer regisserende rol kan vervullen in plaats van zelf in de uitvoering in wijken actief te zijn. Zodat partners de ruimte krijgen om te doen wat nodig is en we voorkomen dat er dubbel werk wordt gedaan (bijvoorbeeld in de afstemming van taken tussen wijkregisseurs en buurtverbinders). Uitgangspunt voor alle samenwerkende partners is dat er zoveel mogelijk ruimte is voor bewonersinitiatief en dat alleen waar nodig professionals ondersteunen, faciliteren en als er witte vlekken zijn (tijdelijk) zelf organiseren. Zo maken we gebruik van de aanwezige krachten in de stad bij het aantrekkelijk maken en houden van de buurt en versterken wij de veerkracht en draagkracht van de stad en haar inwoners.

### 3.1.2 Laagdrempelige ontmoeting faciliteren

Informele ontmoeting draagt bij aan de leefbaarheid in wijken. De onderlinge relaties tussen Nieuwegeiners zijn minder hecht dan wenselijk voor een samenleving waarin meer voor elkaar moet worden gedaan. Daarom is het faciliteren van ontmoeting belangrijk. Meer plekken in de wijk waar je gewoon mag zijn. Zowel voor volwassen inwoners als voor jeugdigen die behoefte hebben aan hun eigen plekken, binnen en buiten. Deze plekken zijn inclusief in de breedste zin van het woord en dus goed bereikbaar voor bewoners met een fysieke beperking en beschikbaar voor iedereen die er gebruik van wil maken. Dit zijn bijvoorbeeld de buurtpleinen, maar dit kunnen ook andere plekken zijn waar mensen graag komen. Bijvoorbeeld in een parkje in de buitenruimte of op andere informele plekken. Naast de plekken is ook de programmering op deze plekken belangrijk: samen dingen doen. Waar mogelijk streven we naar multifunctioneel gebruik van plekken.

### 3.1.3 Meer oplossen in het gewone leven

Hobbels in het leven van kinderen, jongeren maar ook van volwassenen worden soms te veel geproblematiseerd en gemedicaliseerd, zonder aandacht voor de gezinssituatie en de maatschappelijke context. Gevolg hiervan is bijvoorbeeld dat steeds meer kinderen jeugdhulp ontvangen en veel kinderen en jongeren naar het speciaal onderwijs gaan. Het aantal jeugdigen dat jeugdhulp ontvangt neemt toe, van 1.620 jeugdigen in 2020 naar 1.737 jeugdigen in 2022. Hierin lijkt de ernst en de complexiteit van de hulpvraag toe te nemen. We zien bijvoorbeeld een stijging in het aantal jeugdigen met specialistische jeugd-ggz, van 464 jeugdigen in 2020 naar 488 in 2022.

Goede (jeugd)zorg is van groot belang, maar is niet het antwoord op alle problemen. We willen problemen oplossen in het normale leven voordat de problematiek zwaarder wordt. Voor jeugdigen doen we dit door in gesprek te gaan samen met hun ouders. En ook voor volwassenen geldt dat we eerder in gesprek willen gaan over issues die spelen in het leven. Door aanwezig te zijn en aan te sluiten op de leefwereld van bewoners.

### 3.1.4 Veilige gebruiksvriendelijke en toegankelijke openbare ruimte voor iedereen

De fysieke leefomgeving speelt een rol in het versterken van sociale interactie, participatie en het veiligheidsgevoel. De fysieke leefomgeving stimuleert bewegen en een gezonde leefstijl.

Inzetten op de kwaliteit van de openbare ruimte vergroot ontmoetingskansen tussen buurtbewoners en versterkt de binding met de stad. De herkenbaarheid van de stedelijke ruimte, de historische elementen, de schaal van de bebouwing, karakteristieke en lokale architectuur geven de fysieke omgeving betekenis voor inwoners.

Verbondenheid met elkaar en met de omgeving ontstaat door de inrichting van de openbare ruimte aantrekkelijk te maken en de kwaliteit en veiligheid van bestaande plekken te vergroten. In het programma Betere Buurten verbinden we het verbeteren van de openbare ruimte aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Cultuur maakt de stad levendiger en brengt verschillende groepen bij elkaar. Daarom willen we ruimte bieden aan culturele initiatieven die hieraan bijdragen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om kunstzinnige activiteiten die de stad verlevendigen, om projecten die Nieuwegein op de kaart zetten, initiatieven die de historie van Nieuwegein in beeld brengen en kunstuitingen die vernieuwend zijn en getuigen van ondernemingszin. Een voorbeeld dat al succes heeft in de openbare ruimte zijn de beweeglinten. En we zetten hierbij in op het bevorderen van acceptatie en het vergroten van toegankelijkheid van voorzieningen voor iedereen. Bijvoorbeeld door de toegankelijkheid voor mensen met een lichamelijke beperking te vergroten of de herkenbaarheid van de ruimte voor mensen met dementie.

### 3.1.5 Toekomstbestendige maatschappelijke basisvoorzieningen

Maatschappelijke basisvoorzieningen (zoals voorzieningen voor kinderopvang, onderwijs, vrijetijdsaanbod, jeugd en gezinsvriendelijke wijken) zijn ondersteunend aan de sociale structuren en verbindingen tussen mensen en organisaties in de wijk. We constateren dat veel van de voorzieningen

in Nieuwegein gelijktijdig zijn gebouwd in de jaren '70 en nu niet meer altijd aansluiten bij de behoeften van deze tijd. Terwijl we weten dat goede passende basisvoorzieningen belangrijk zijn voor het welzijn van mensen. In de meerjarenopgave Welzijn, programma Vitale Scholen en Grip op groei van de stad geven we invulling aan de uitwerking hiervan. In het programma Vitale scholen onderzoeken we of de gebouwen behouden kunnen worden. Niet een voor de hand liggende keuze, wel een belangrijke. Op deze manier kan de gemeente jong erfgoed in stand houden en tegelijkertijd kiezen voor gezondheid en duurzaamheid. Bewonersbetrokkenheid is belangrijk bij deze ontwikkelingen om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de huidige en toekomstige behoeften.

#### Doelen:

- Meer gezamenlijke betrokkenheid en eigenaarschap bij inwoners. Ingezette succesvolle interventies zijn uitgebouwd.
- Er zijn meer vrijwilligers en actieve inwoners.
- Bewoners weten wat er te doen is en waar ze gebruik van kunnen maken. Er is voldoende, begrijpelijke en op de doelgroep afgestemde informatie beschikbaar over voorzieningen op stads- en wijkniveau. En bewoners weten voor welke vraag ze waar moeten zijn.
- Er zijn voldoende plekken beschikbaar en bereikbaar voor zowel jong als oud in iedere wijk om elkaar te ontmoeten en om samen dingen te doen. De gemeente ondersteunt dit in ieder geval op de bestaande buurtpleinen maar het kan ook om andere plekken gaan waar bewoners graag samenkomen.
- Meer leefbaarheid en saamhorigheid door sport en bewegen, cultuur en evenementen die aansluiten bij de behoefte van bewoners.
- Nieuwegein is een inclusieve stad, hier wordt in de uitvoering rekening mee gehouden.
- Bij het maken van nieuwe plannen voor woningbouw of openbare voorzieningen wordt rekening gehouden met voldoende plekken voor ontmoeting, openbare ruimte die uitnodigen tot beweging en toekomstbestedige basisvoorzieningen (kinderopvang, onderwijs, vrijetijdsaanbod).

## 3.2 Gelijke kansen op bestaanszekerheid

In het Nieuwegein van 2040 heeft iedereen gelijke kansen om zichzelf te ontwikkelen, te werken en te wonen. Kinderen gaan ontspannen naar school en kunnen zich optimaal ontplooiën, ongeacht de wijk of buurt waar ze zijn geboren. We zijn ervan doordrongen dat investeren in jonge mensen veel oplevert. Leerkrachten, pedagogisch medewerkers en professionals in de jeugdhulp werken hierin samen. Digitalisering en kunstmatige intelligentie zijn in het onderwijs en in de rest van de samenleving de normaalste zaak van de wereld. We hebben ook oog gehad voor de mensen waarvoor deze verandering moeilijk was. En zijn naast hen gaan staan met de ondersteuning die ze nodig hadden zodat ze niet de dupe worden van de digitalisering.

Inwoners van Nieuwegein kunnen rekenen op een 'brede bestaanszekerheid' wat betekent: toegang tot passende huisvesting, toegang tot zorg en welzijn, toegang tot voldoende en een stabiel inkomen, toegang tot onderwijs, toegang tot werk en een veilige leefomgeving. Geen kind groeit nog op in armoede. Er zijn minder sociaaleconomische verschillen tussen de wijken van Nieuwegein. Inwoners die belemmeringen ervaren in het hebben van bestaanszekerheid worden ondersteund door een goede toegang tot zorg, hulp en ondersteuning. Professionele hulpverleners, vrijwilligers en mantelzorgers weten elkaar goed te vinden. De samenleving en het bedrijfsleven hebben de ruimte om bij te dragen aan de 'samenredzaamheid' van Nieuwegein.

### OPGAVEN TOT 2040

Om dit Nieuwegein van 2040 te realiseren geven we specifieke groepen en/of wijken en buurten meer prioriteit. We zetten in op de volgende opgaven:

#### 3.2.1 Meer kansen op werk voor langdurige werklozen

Het lukt tot nu toe onvoldoende om mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt structureel aan een betaalde baan te helpen. Mensen die kort hun baan verliezen komen meestal snel weer aan het werk maar mensen die lange tijd een uitkering hebben, vinden het moeilijk om hieruit te komen. Dit willen we verbeteren. We doen dit door mensen te begeleiden naar de arbeidsmarkt en jongeren

te helpen bij het behalen van hun startkwalificatie. We zorgen ervoor dat voorzieningen en regelingen beter bekend, begrijpelijk en beschikbaar zijn voor inwoners die dit nodig hebben.

#### 3.2.2 Betere bereikbaarheid van voorzieningen die armoede tegengaan of voorkomen

De gemeente Nieuwegein en onze maatschappelijke partners hebben een groot aanbod aan diensten en (minima)regelingen. Juist het grote aanbod kan voor inwoners echter een onoverzichtelijk geheel worden. Inwoners raken de weg kwijt in de hoeveelheid en complexiteit van minimaregelingen en informatie. Ook is de hoeveelheid verschillende organisaties in de gemeente Nieuwegein verwarrend. Daardoor weten inwoners niet goed waar zij terecht kunnen.

Bovenstaande oorzaken kunnen ervoor zorgen dat minimaregelingen (bijna) te laat, of helemaal niet, aangevraagd worden. Het gevolg daarvan is dat inwoners die onder, op of net boven het sociaal minimum zitten niet de ondersteuning krijgen waar zij recht op hebben.

#### 3.2.3 Verminderen van laaggeletterdheid

De laaggeletterdheid in Nieuwegein is hoger dan in omliggende gemeenten. Wanneer mensen onvoldoende de taal beheersen geeft dit problemen in het dagelijks functioneren. Voor deze groep hebben we extra taalaanbod en begeleiding bij het beter leren lezen en schrijven.

#### 3.2.4 Passende ondersteuning, zorg en bescherming

Voor inwoners die voor kortere of langere tijd extra ondersteuning nodig hebben is er een passend aanbod ondersteuning om ervoor te zorgen dat ze zo goed mogelijk kunnen deelnemen aan de maatschappij. Dit geldt ook voor mensen met permanente psychische of fysieke beperkingen of door chronische ziekten. Hiervoor hebben we ondersteuning via de Wmo of jeugdwet beschikbaar. Uitgangspunt bij de inzet van ondersteuning of zorg is dat we dit zoveel mogelijk in het normale leven willen organiseren. Voor diegenen voor wie dit mogelijk is zetten we geïndiceerde zorg of bescherming in. Dit doen we slechts zo lang als noodzakelijk is.

### 3.2.5 Meer perspectief voor jongeren

Specifiek voor jongeren en jeugdigen versterken we de beschermende factoren in hun leefomgeving. Beschermende factoren zijn bijvoorbeeld sociale binding, kansen voor betrokkenheid en erkenning en waardering voor positief gedrag. We zorgen ervoor dat jeugdigen meer kansen krijgen om hun schoolloopbaan optimaal te starten en te doorlopen met als doel schooluitval te voorkomen, alle kansen te benutten en toegerust te zijn voor de arbeidsmarkt.

Naast de specifieke inzet voor de gehele groep jongeren in Nieuwegein geven we extra aandacht aan jeugdigen in de Centrale As: oostelijk Batau, westelijk Zuilenstein, Jutphaas-Wijkersloot, Merwestein en Fokkesteeg. We willen dat jeugdigen in de Centrale As gezond en veilig opgroeien en kunnen worden wie ze (willen) zijn. Daarom investeren we in kinderen en jongvolwassenen tussen de -9 maanden en 27 jaar.

### 3.2.6 Aandacht voor kwetsbare ouderen

Gezien de vergrijzing in Nieuwegein is er extra aandacht nodig voor ouderen die hun weg niet kunnen vinden in het aanbod van ondersteuning of zorg. Een deel van deze ouderen wijst hulp juist af en wil ook geen hulpverleners over de vloer waardoor verwaarlozing, isolement en eenzaamheid toenemen.

#### Doelen:

- De bestaansonzekerheid die van generatie op generatie overgaat is doorbroken door extra ondersteuning te bieden op het gebied van financiële zorgen, het vinden van werk en taalachterstanden.
- Er is passende ondersteuning en zorg beschikbaar voor mensen die dit nodig hebben, zolang als dit nodig is.
- Alle jongeren in Nieuwegein hebben dezelfde kansen om zich optimaal te kunnen ontplooiën. Voor diegenen die hierbij extra aandacht en ondersteuning nodig hebben is dit aanbod beschikbaar.
- Ouderen kunnen zo lang mogelijk thuis blijven wonen. Dit wordt ondersteund door een passende woning, voldoende mantelzorg en mensen zijn bekend met het beschikbare aanbod van ondersteuning en zorg.

## 3.3 Toekomstbestendige ondersteuning en zorg

Ook al zijn de inwoners van Nieuwegein nu, in 2040, ouder, de volksgezondheid is beter dan vroeger. Mensen bewegen voldoende, hebben meer aandacht voor mentale kracht en voor gezond voedsel. Leefstijlinterventies zijn vooral gericht op het collectief en niet op het individu. Gezondheid is een breed begrip en is veel meer dan 'niet ziek zijn'. Het gaat ook om iemands leefsituatie en hoe iemand mentaal en fysiek omgaat met ziekte, beperking of tegenslag. We geven meer geld uit aan gezondheidsbevordering en gezondheidsbescherming en minder aan zorgconsumptie. Mensen zijn meer gewend om eerst bij elkaar hulp te zoeken. Het is makkelijker dan vroeger om tijdelijk voor anderen te zorgen. Gemeenten, verzekeraars, zorgaanbieders en werkgevers besteden structureel geld aan het voorkomen van ziekten en het beschermen van de gezondheid van mensen. Zorgverleners hebben weer tijd voor hun cliënten en patiënten. De curatieve zorg doet minder dan voorheen. Mensen leven langer in goede gezondheid dan vroeger.

### OPGAVEN TOT 2040

De toegankelijkheid van onze zorg en ondersteuning staan onder druk. De vraag naar zorg neemt toe, vooral door de vergrijzing. Tegelijkertijd zijn er grenzen aan de beschikbaarheid van zorg, door de toenemende krapte op de arbeidsmarkt. De groeiende zorgvraag zorgt bovendien voor een uitdaging bij het betaalbaar houden van de zorg. Als we doorgaan op de huidige weg, loopt het vast en kan niet meer iedereen rekenen op goede en tijdige zorg en ondersteuning. Daarom werken we aan verbetering. Dat doen we samen met bewoners, vrijwilligers, patiëntenverenigingen, zorgaanbieders, zorgverzekeraars en rijksoverheid.

Om toekomstbestendige zorg en ondersteuning in het Nieuwegein van 2040 te realiseren zien we de volgende opgaven.

### 3.3.1 Versterken van de sociale basis

Veel zorg kan voorkomen worden door het versterken van de sociale structuren in de wijken en buurten die bijdragen aan het verkleinen van gezondheidsverschillen. Dit gaat over een ruime definitie van gezondheid en over meer dan niet ziek zijn. Het gaat om alles dat zorgt dat je grip kunt houden op het leven: wonen, de gezinssituatie, financiën, opleiding en ontwikkeling. En die zorgen dat mensen grip hebben of weer krijgen op hun leven. We willen inzetten op een sterke sociale basis en op de verbanden tussen leefwereld en de formele organisaties zodat het beschikbare aanbod de mensen die het nodig hebben beter bereikt.

### 3.3.2 Hulp en ondersteuning dichtbij beschikbaar

We willen hulp en ondersteuning zoveel mogelijk in het normale leven laten plaatsvinden. Om dit te realiseren zetten we in op zichtbaarheid en nabijheid van de ondersteuning in de wijk. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat zowel inwoners als organisaties aangeven dat het niet altijd duidelijk is waarvoor je waar moet zijn. Dit willen we verbeteren. Evenals de ervaren versnippering van het aanbod in zorg en ondersteuning. Door digitalisering is ook veel mogelijk. Maar niet voor iedereen is dit een oplossing. We zullen ook nog meer de beweging naar 'voren' moeten maken door eerder in gesprek te zijn met bewoners om te voorkomen dat een zorgvraag ontstaat. Dit vraagt dat professionals in de haarvaten van de Nieuwegeinse samenleving aanwezig zijn. Op die plekken waar bewoners samenkomen en door betere aansluiting op de leefwereld van bewoners.

### 3.3.3 Betere samenwerking zorg en welzijn

Om de zorg beschikbaar en betaalbaar te houden is een betere samenwerking een belangrijke voorwaarde. Bijvoorbeeld tussen vrijwilligers, sociaal team, welzijnsorganisaties, sport- en cultuurverenigingen en huisartsen, fysiotherapeuten, maatschappelijk werkers en wijkverpleging. Nu komt het bijvoorbeeld voor dat huisartsen patiënten verwijzen naar de GGZ of het sociaal domein waar ze op een wachtlijst komen te staan of het lang duurt voordat ze geholpen worden, waardoor ze tijdens het wachten weer aankloppen bij de huisarts voor hulp. Het Integraal Zorgakkoord (IZA) zet in op deze domein overschrijdende, regionale samenwerking om lokale samenwerking te verbeteren. In Nieuwegein bestaat er al een goede domein overstijgende samenwerking in de vorm van het 'Lijfstijloverleg'. Dit overleg dat zowel bestuurders van de betrokken instellingen als de uitvoering verbindt, legt een goede basis voor de verbinding tussen welzijn en zorg en kan mogelijk worden uitgebreid op andere thema's (bijvoorbeeld onderwijs).

### 3.3.4 Wonen in de wijk

Er zijn meer geschikte woningen in de wijk voor ouderen en mensen met een andere ondersteuningsvraag nodig. We zetten in op toekomstbestendige huisvesting, mengvormen en community wonen. We moeten daarbij zoeken naar een goede balans van mensen die zorg nodig hebben en die zorg vragen oftewel een goede balans tussen draaglast en draagkracht. Het is belangrijk dat we daarnaast zorgen voor kansen voor starters op de woningmarkt en dus voor een goede balans tussen oud en jong.

### 3.3.5 Bewustwording van schaarste

Het zorgaanbod is ook nu al overvraagd, door stijgende vraag en krapte op de arbeidsmarkt. Dat betekent dat iedereen meer zelf moet doen en regelen om gezondheid te zijn en te blijven. We willen zorgen dat meer mensen in Nieuwegein zich bewust zijn van deze situatie, zodat ze er beter mee om kunnen gaan. Dit betreft zowel professionals als bewoners. De veranderingen in de zorg en het niet meer altijd beschikbaar zijn van het gewenste zorgaanbod moet bespreekbaar worden gemaakt (zie ook de paragraaf over meer oplossen in het normale leven). We willen de vraag hoe alternatieven aantrekkelijker gemaakt kunnen worden beter kunnen beantwoorden.

#### Doelen:

- Mensen bewegen voldoende, hebben meer aandacht voor mentale kracht en voor gezond voedsel. Leefstijlinterventies maar ook structurele inzet zijn vooral gericht op het collectief en niet op het individu.
- Huisartsen hebben weer meer tijd voor hun patiënten omdat minder mensen gebruik maken van huisartsenzorg.
- We geven meer geld uit aan gezondheidsbevordering en gezondheidsbescherming en minder aan zorgconsumptie.
- Mensen zijn meer gewend om eerst bij elkaar hulp te zoeken. Het is makkelijker om tijdelijk voor anderen te zorgen. Oudere bewoners en bewoners met een zorgvraag hebben passende huisvesting waardoor ze lang zelfstandig kunnen thuiswonen.
- We behouden wat al goed werkt en bouwen hierop voort.



# 4. Van beleid naar uitvoering

---



In deze Koers Sociaal Domein beschrijven we de lange-termijnambities van de gemeente Nieuwegein. Deze ambities vormen de basis voor andere beleidsinstrumenten die meer gericht zijn op de uitvoering: de omgevingsprogramma's, beleidsplannen en subsidies. In deze programma's wordt beschreven hoe ze bijdragen aan de lange-termijnambities zoals beschreven in deze koers. Ook zijn er veel raakvlakken met de Omgevingsvisie Nieuwegein 2040.

## 4.1 Actualisering en monitoring

### Actualisatie

De Koers Sociaal Domein is een document dat richting geeft voor de komende jaren. Koersvastheid is een belangrijk leerpunt dat we meenemen uit de evaluatie van de Transformatieagenda Sociaal Domein. Dat neemt niet weg dat de koers bijgesteld wordt als dat noodzakelijk is. We zullen te maken

krijgen met ontwikkelingen die we nu nog niet kunnen voorzien. De koers reikt tot 2040, in 2030 zullen we minimaal kijken of grote koerswijzigingen nodig zijn. Uiteraard houden we ook autonome ontwikkelingen zoals sterk wijzigend rijksbeleid of grote maatschappij brede ontwikkelingen in de gaten die mogelijk van invloed kunnen zijn op deze koers.

## Monitoring

Het is van belang in de gaten te houden of we op de goede weg zijn met de opgaven en doelen die we willen bereiken. Ook willen we volgen wat er in de stad gebeurt in het sociale domein. Tweejaarlijks zullen we hierover in gesprek gaan met de raad. Om zo inzicht te houden in de belangrijke ontwikkelingen en bij te sturen waar nodig.

### **Via onderzoek en monitoring zullen we periodiek antwoord geven op de volgende vragen (in aansluiting op de Transformatieagenda):**

- Bereiken we passende ondersteuning voor onze inwoners die dit nodig hebben?
- bereiken we een hoog niveau van participatie door alle inwoners, met en zonder beperking?
- werken we op de afgesproken wijze?
- welk gebruik van voorzieningen wordt er gemaakt?
- Welke Nieuwegeinse contextgegevens zijn verder nog relevant om zicht te hebben op trends in wat er in de stad gebeurt als het gaat om sociaal maatschappelijke/gezondheidsvraagstukken; om te weten waar we op moeten focussen?

Om input te verzamelen voor de monitoring gebruiken we zoveel mogelijk al bestaande onderzoeken/databestanden en beschikbare big/open data informatie. Voor het sociaal domein kan het relevant zijn om data uit het ruimtelijke en veiligheidsdomein beter te benutten – en omgekeerd. We willen efficiënter en effectiever met beschikbare data om kunnen gaan en zetten daarvoor in de gemeentelijke organisatie stappen.

Daarnaast zijn er in ieder geval twee onderzoeken die tweejaarlijks vanuit de gemeente worden uitgevoerd: het Cliënt Ervarings Onderzoek (CEO), ook wel genoemd, Geynwijsonderzoek en de Monitor

Sociale Kracht. Deze gebruiken we om te weten hoe het gaat met onze inwoners. In de onderzoeken die wij uitvoeren of waar we aan bijdragen wordt in de onderzoeksopzet rekening gehouden met mensen die laaggeletterd zijn, weinig digitaal vaardig zijn en/of verstandelijk of fysiek beperkt zijn.

We werken bij voorkeur samen met organisaties uit Utrechtse netwerken zoals de Health Hub Utrecht en het kennisplatform Utrecht Sociaal domein. Hierdoor kunnen we op nieuwe onderzoeksmogelijkheden en beschikbare data gewezen worden en kunnen onze onderzoeksvragen het regionale onderwijs, het regionale onderzoek en de netwerken versterken.

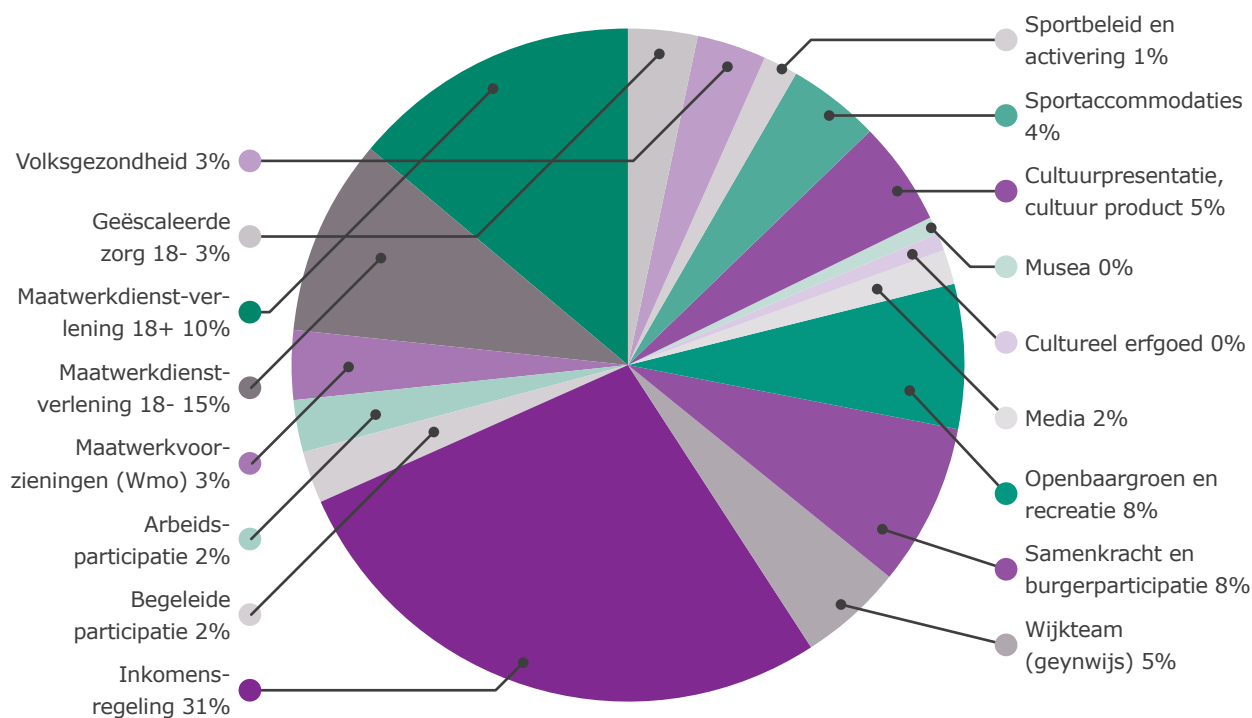
Daarnaast zijn de (maatschappelijke) kosten een belangrijke indicator en daarmee ook (toekomstige) besparingen in de geleverde ondersteuning en zorg door op andere wijze ondersteuning en zorg aan te bieden. Gelet ook op de financiële situatie in de komende jaren, wordt hierin meer inzicht gecreëerd.

De gegevens die uit bovenstaande onderzoeken en analyses naar voren komen, worden opgenomen in de documenten van de P&C-cyclus. Een belangrijke notie hierbij is dat het opnemen van effectindicatoren alleen zinvol is als de gemeente op het maatschappelijk effect ook echt zelf kan sturen. Dat is in het sociaal domein maar beperkt het geval, want naast gemeentelijk beleid zijn er diverse andere invloeden op het leven van inwoners zoals economie, Europees en landelijk beleid en de persoonlijke omgeving. Daarom willen we terughoudend met de inzet van effectindicatoren omgaan. Waar ze worden gehanteerd, zijn ze meer te zien als indicator hoe het gaat met en in de samenleving, dan als indicator van beleid.

Tot slot willen we naast kwantitatieve gegevens, meer kwalitatieve informatie ophalen via verhalen van inwoners en partners. Dit geeft een nadere duiding die helpt om na te gaan of we ook in de beleving van inwoners en professionals onze doelen behalen.

<sup>7</sup> Bron: Financieel beeld gemeente Nieuwegein 12-10-2023, Deloitte

## Lasten sociaal domein 2023



## 4.2 Financiën

De Koers Sociaal Domein vertaalt zich niet in een uitgewerkte begroting. Wij hebben wel inzichtelijk gemaakt hoe de kosten in 2023 zijn verdeeld over de verschillende taakvelden in het sociaal domein. Omdat dit inzicht geeft in de beweging die we financieel gezien willen maken de komende jaren.

Het huidige beeld laat zien dat ongeveer 1/3 van alle lasten betrekking hebben op de inkomensregelingen. Dat wil zeggen de inkomensondersteuning in de vorm van uitkeringen aan bewoners van Nieuwegein die dit nodig hebben.

25% van de lasten komen voort uit maatwerkdienstverlening 18- en 18+. Maatwerkdienstverlening 18- is jeugdhulp in het kader van de jeugdwet waaronder:

- begeleiding 18-, jeugd- en opvoedhulp;
- jeugd-GGZ;
- jeugdzorg aan verstandelijk beperkten;
- Vervoer (18-);
- PGB Jeugd;
- persoonlijke verzorging en kortdurend verblijf voor de doelgroep 18-;
- jeugdzorg-plus (gesloten jeugdhulp).

Maatwerkdienstverlening 18+ betreft dienstverlening aan individuele volwassenen met een beperking (fysiek/psychisch), die zelfstandig wonen en volgende vormen van ondersteuning ontvangen:

- individuele begeleiding;
- huishoudelijke verzorging;
- respijtzorg ten behoeve van mantelzorgers;
- individueel vervoer;
- financiële tegemoetkoming voor personen met een fysieke beperking, een psychische of psychosociale beperking van daarmee verband houdende extra kosten;
- schuldhulpverlening;
- PGB WMO;
- eigen bijdragen.

Ook zien we dat 8% van de middelen wordt besteed aan burgerkracht en participatie.

De beweging die we met de doelen in de Koers Sociaal Domein willen maken is de beweging naar het 'voorveld'. Minder geïndiceerde zorg vanuit de jeugdwet en de Wmo en meer ondersteuning in het 'normale leven'. Tevens willen we inzetten op het hebben en behouden van werk voor mensen. Deze uitgangspunten vragen op de korte termijn een extra investering in burgerkracht en participatie om op de langere termijn een daling van de lasten voor de geïndiceerde hulp te realiseren.

# Bijlage: Sustainable Development Goals (SDG)

De Verenigde Naties (VN) heeft in september 2015 zeventien mondiale duurzame ontwikkelingsdoelstellingen benoemd om samen te werken aan een betere wereld voor iedereen, waarbij aan ieder doel concretere subdoelen gekoppeld zijn. Regeringsleiders van 193 landen hebben zich verbonden aan deze duurzaamheidsdoelen die tot 2030 lopen. Gemeentes dragen hier lokaal en internationaal aan bij.



In het algemeen draagt het gemeentelijk beleid in het sociaal domein bij aan tot de doelstellingen van de SDG's door:

- Multidisciplinaire wijkteams en het in samenhang benaderen van aspecten als inkomen/schulden, woonlasten, gezondheid
- Ruimte voor professionalisering, innovatie en experiment.
- Voor iedereen toegankelijke faciliteiten en voorzieningen.
- Verbinding met economisch beleid en milieupijler/ fysiek domein (ruimtelijke ordening, schone leefomgeving, omslag naar duurzame productie en consumptie).
- Sociale uitgaven worden niet gezien als kosten zien maar als investering die zich terugbetaalt.

Met de ambities in deze Koers Sociaal Domein dragen we specifiek bij aan een aantal doelen:

- Geen armoede
- Goede gezondheid en welzijn
- Kwaliteit onderwijs
- Gendergelijkheid
- Ongelijkheid verminderen
- Eerlijk werk



Stadshuis  
Stadsplein 1  
3431 LZ, Nieuwegein  
Postbus 1, 3430 AA



14 030

Vanuit het buitenland:  
+31 30 607 19 11



06-83 36 21 81  
(op werkdagen  
van 08.30-17.00 uur)